

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П ДРАГОМАНОВА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

Пояснювальна записка
до дипломного проекту магістра
на тему

**ФОРМУВАННЯ ПРАКТИК СМИСЛОТВІРНОЇ АКТИВНОСТІ
МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*Текст містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело*

Виконала: студентка 2 курсу, групи 20 МГОМ
ОС магістр,
023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Мірошніченко Анастасія Олексіївна

Керівник: Шевнюк О.Л., професор, доктор
педагогічних наук, завідувач
кафедри образотворчого мистецтва
НПУ імені М.П. Драгоманова

Рецензент: Герчанівська П.Е., професор, доктор
культурології, професор кафедри
культурології та інформаційних
комунікацій, НАКККіМ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

Педагогічний факультет

Кафедра образотворчого мистецтва

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Напрямок підготовки 02 Культура і мистецтво

Спеціальність 023 Образотворче мистецтва, декоративне мистецтво, реставрація

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Професор Шевнюк О.Л.
8 вересня 2021 року

**З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ СТУДЕНТУ**

Мірошниченко Анастасія Олексіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту): формування практик смислотвірної активності майбутніх художників у процесі навчання у закладах вищої освіти
керівник роботи (проекту): Шевнюк Олена Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри образотворчого мистецтва, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом №1 від "8" вересня 2021 року

2. Строк подання студентом роботи (проекту) **21 листопада 2022 року**

3. Вихідні дані до роботи (проекту) Виконано новий авторський твір "Алексітімія", робота виконана у техніці олійного живопису, розроблено рекомендації щодо формування смислотвірної активності серед студентів закладів вищої освіти

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
4.1 Конкретизувати місце роботи із смислотвірним компонентом у класичній і сучасній творчості;

4.2 Простежити особливості процесу творчого пошуку художнього образу авторської композиції «Алексітімія»;

4.3 Виокремити цілісмістову складову навчання смислотвірній активності у вищих художніх навчальних закладах;

4.4 Розробити рекомендації для роботи з смислотвірним компонентом творчості студентів вищих навчальних закладів.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Полотно бавовна, 100*120, підрамник

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1.	Шалварова Катерина Станіславівна, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М.П.Драгоманова	08.09.2021 	
2.	Шалварова Катерина Станіславівна, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М.П.Драгоманова	08.09.2021 	

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми дипломного проекту	Вересень 2021	Вик.
2.	Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалу до дипломного проекту	Жовтень 2021	Вик.
3.	Затвердження ескізів дипломного проекту	Жовтень 2022	Вик.
4.	Творча робота над дипломним проектом	Вересень 2022	Вик.
5.	Формулювання висновків дипломного проекту	Жовтень 2022	Вик.
6.	Попередній захист проекту	Грудень 2022	Вик.

7. Дата видачі завдання 8 вересня 2021 р.

Студент

(підпис)

Мірошніченко А. О.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

Шевнюк Олена Леонідівна, доктор педагогічних наук, професор

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломної роботи (проекту) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і директора інституту (декана факультету).
2. Розробляється керівником дипломної роботи (проекту). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

**ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ**

Направляється студент Мірошніченко А. О.

(прізвище та ініціали)

до захисту дипломної роботи (проекту)

за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**

спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,**

реставрація

на тему: Формування практик смислотвірної активності майбутніх
художників у процесі навчання у закладах вищої освіти

(назва теми)

Дипломний проект і рецензія ~~подаються~~

Декан Факультету _____

_____ проф.Олефіренко Т.О.

Довідка про успішність

Мірошніченко А.О.

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на педагогічному факультеті з 2021 року до 2022 року
повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з
таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно 47,06%, добре 52,94%, задовільно — %;

шкалою ECTS: A 47,06%; B 35,3%; C 17,6%; D — %; E — %.

Секретар факультету

А. О. Мірошніченко Мірошніченко А.О.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломної роботи (проекту)

Студент (ка)

виконала всі завдання дипломного
 проектування, підтвердила
 здатність розв'язувати складні
 завдання та провела роботу
 самостійно

Керівник роботи (проекту)

"23" листопада (підпис) 20 22 року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект)

Дипломний проект розглянуто.

Студент Мірошніченко А.О.

(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даного проекту в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва

професор О.Л.Шевнюк

Примітки:

1. Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи (проекту) та висновок кафедри про дипломну роботу (проект).
2. Формат бланка А5 (148×210 мм), 2 сторінки.

ВІДГУК НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Мірошниченко Анастасії Олексіївни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОР магістр

Тема дипломної роботи

ФОРМУВАННЯ ПРАКТИК СМИСЛОТВІРНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Матеріали:

Полотно, олія

1. Актуальність теми

У пропонуваній кваліфікаційній роботі вперше висвітлено актуальну проблему смислотвірної активності майбутніх художників, характер розкриття якої підтверджує здатність розв'язувати складні задачі та проблеми у галузі образотворчого мистецтва під час практичної діяльності або у процесі його навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог, що повною мірою відповідає 7 рівню Національної рамки кваліфікацій України.

2. Позитивні якості роботи

У дослідженні схарактеризовано важливе значення смислотвірної активності майбутніх художників у практиках сучасного мистецтва, особливості творення художніх смислів в сучасному і класичному мистецтві, підходи до формування досвіду смислотвірної активності студентів ЗВО, визначено ефективні педагогічні підходи, які доцільно використовувати викладачам ЗВО в його художньо-педагогічній діяльності.

У творчій частині роботи авторка показала достатній рівень володіння технікою створення авторської композиції, вміння працювати в матеріалі, застосовувати сучасні візуальні технології, враховувати емоційне значення смислового і формального рішення. Робота оригінальна, самостійна, характеризується яскравою авторською манерою, відповідає змісту теоретичного дослідження.

3. Практична цінність висновків і рекомендацій

Матеріали дослідження і творча робота стануть у нагоді викладачам ЗВО, які прагнуть розвивати смислотвірну активність майбутніх художників як одну з важливих компетентностей фахівця сучасного мистецтва, всім, кого цікавлять проблеми розвитку особистісного творчого потенціалу.

4. Наявність недоліків роботи

У дослідженні недостатню увагу приділено практичним інструментам формування смислотвірної активності майбутніх фахівців. Композиційне рішення роботи не відповідає особливостям авторської манери, що не дозволяє акцентувати увагу на семантиці персонажів, важливих для розуміння змісту композиції.

5. Загальна оцінка роботи

Робота заслуговує високої оцінки.

Науковий керівник _____

(підпис)

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва
Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

(вказати вчений ступінь, наукове звання, посада та місце роботи)

Шевнюк О.Л.

(прізвище, ініціали)

«02» грудня 2022 р.

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Мірошниченко Анастасія Олексіївна

Зі спеціальності

**23 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**

ОКР **магістр**

Тема дипломної роботи:

ФОРМУВАННЯ ПРАКТИК СМИСЛОТВІРНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Висновок про ступінь відповідності виконаної роботи дипломній кваліфікації і профілюючій спеціальності

Робота виконана на достатньому фаховому рівні і відповідає рівню кваліфікації магістра з профілюючої спеціальності «023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

2. Перелік позитивних якостей роботи (з виділенням елементів творчості)

У науково-практичній роботі запропоновано шляхи розвинення у студентів здібностей до смислотвірної активності в закладах вищої освіти.

Проведено аналіз застосування смислотвірної активності відомими майфстрами, виконано творчу роботу "Алексітімія". Це дозволило виокремити основні аспекти, здатні позитивно вплинути на навчання студентів.

У практичній роботі дипломантка показала достатній рівень володіння художніми техніками, зокрема здатністю до стилізації. Основою композиції є авторський стиль зображення, через який передано символічні взаємодії персонажів.

Практичні і теоретичні здобутки можуть слугувати матеріалом для успішної художньої і педагогічної діяльності.

3. Перелік основних недоліків роботи

Серед недоліків теоретичної роботи можна назвати недостатньо пропрацьовану методичну частину. У практичній роботі побудова композиції не дозволяє розкрити художню виразність зображених образів. Зауваження не впливають на загальне позитивне сприйняття.

4. Загальна оцінка роботи

Робота виконана на достатньому рівні і заслуговує позитивної оцінки.

5. Висновок про можливість присвоєння випускнику кваліфікації

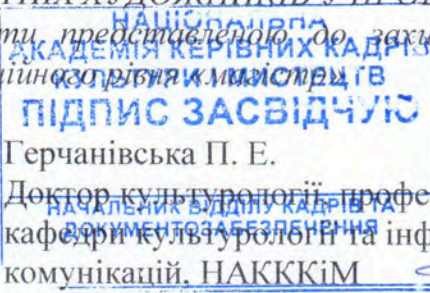
*Магістерська робота Мірошниченко Анастасії ФОРМУВАННЯ ПРАКТИК СМИСЛОТВІРНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ може бути представленою до захисту, а студентка заслуговує присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня **магістрів**.*

Рецензент

Герчанівська П. Е.

Доктор культурології, професор, професор кафедри культурології та інформаційних комунікацій. НАКККіМ

«2» грудня 2022 р.

Довідка
про результати антиплагіатної перевірки магістерської роботи

Комісією з академічної етики педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова здійснено перевірку магістерської роботи на тему: **ФОРМУВАННЯ ПРАКТИК СМИСЛОТВІРНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

студентки (та) 2 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація **Мірошниченко Анастасія Олексіївна** щодо дотримання норм академічної етики.

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією не виявлено академічного плагіату. Дана магістерська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) *Комісією частково виявлені текстові запозичення – 1,11%, зокрема, модифікації, що носять технічний характер. Дана магістерська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.*

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана магістерська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

Секретар комісії

Дата 02.12.2022р.

Матвієнко О.В.

Шулигіна Р.А.

Ім'я користувача:
Матвієнко Олена Валеріївна

ID перевірки:
1013024192

Дата перевірки:
25.11.2022 18:33:48 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
25.11.2022 18:36:38 EET

ID користувача:
95448

Назва документа: Мірошніченко А

Кількість сторінок: 38 Кількість слів: 7417 Кількість символів: 55253 Розмір файлу: 176.00 KB ID файлу: 1012802840

1.11% Схожість

Найбільша схожість: 0.5% з Інтернет-джерелом (https://duan.edu.ua/images/head/Science/UA/Academic_Council/K_08_...)

1.11% Джерела з Інтернету

109

Сторінка 40

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

4

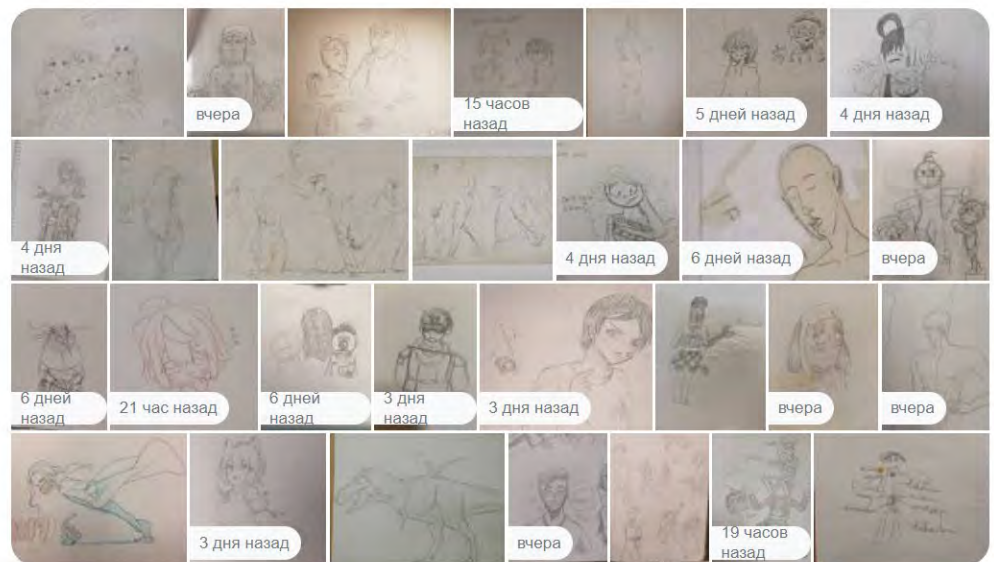

Размер изображения:
1280 × 1033

Изображения других размеров не найдены.

Совет: введите описание изображения в строке поиска.

Похожие изображения

[Отзывы](#)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СМИСЛОТВІРНА АКТИВНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ТА ОСВІТИ ОСОБИСТОСТІ	7
1.1 Смыслотвірний компонент творчості як складова навчання образотворчому мистецтву	7
1.2 Формування Практики смыслотвірної активності в класичному і сучасному мистецтві	8
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СМИСЛОТВІРНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ	20
2.1. Процес пошуку ефективних підходів у формуванні смыслотвірної активності через власну творчу діяльність: створення картини “Алексітімія”	20
2.2. Методи формування смыслотвірної активності у студентів закладів художньої вищої освіти	25
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31
ДОДАТКИ	34

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток мистецтва сьогодні набуває все більшого значення у контексті нематеріальних цінностей людства. На сьогоднішній день творчість – це повноцінний продукт, на основі якого будується бізнес. Під час навчання у закладах вищої освіти при підготовці майбутніх художників приділяється увага комерційній складовій мистецтва. Здобувачі мають можливість ознайомитись з різними шляхами реалізації у рамках своєї спеціальності, у числі яких картини на замовлення, викладання, розробка дизайну, тощо. Проте серед наявних навиків недостатньо уваги приділяється основній складовій успішного митця – здатності створювати унікальний продукт, що різними засобами виразності здатен транслювати ідеї майстра. За цей компонент відповідає смислотвірна активність в процесі створення картин.

Твори мистецтва все активніше трактуються в контексті повноцінної ідей та смислів, які вони несуть. Одночасно подібні процеси спостерігаються і в змісті освітніх тенденцій, де все більше уваги приділяється смислотвірній активності студентів, проте основна маса подібної активності розвивається у західних країнах. В Україні також спостерігаються зміни у підході до процесів навчання образотворчого мистецтва: з'являються нові дисципліни, доповнюються і трансформуються програми наявних. Проте формат презентування подібної інформації, а також її трактування є на сьогоднішній день недостатнім для повноцінного усвідомлення і застосування майбутніми фахівцями.

Розвиток смислотвірної активності у майбутніх художників важливий в першу чергу через можливість внести вагомий внесок у світ мистецтва загалом. Останні роки бачимо рух тенденцій мистецтва у бік концепції змістовності, особистої історії, ідеї, індивідуальності, унікальності. Ідея автора стала невід'ємною від картини, тепер це те, без чого навіть ідеальна візуальна складова не буде повноцінно розглянута і оцінена на глобальному ринку мистецтва. Подібні тенденції потребують реагування з боку освітньої

системи навчання на спеціальності образотворче мистецтво. Особистість митця також стає важливою складовою у процесі творчої роботи. Повноцінно сформована особистість здатна продукувати смисли для їх подальшого втілення у картинах.

Смислотвірна активність є важливою складовою будь-якої творчості, і посилення навичок до її формування є актуальною тенденцією у навчанні майбутніх художників у закладах вищої освіти.

Мета і завдання дослідження. розробити та обґрунтувати методіку формування смислотвірної активності у студентів закладів вищої освіти; створити авторську композицію “Алексітімія”, на основі якої проаналізувати і виокремити продуктивні підходи розвинення смислотвірного компоненту творчості.

Завдання дослідження:

– конкретизувати місце роботи із смислотвірним компонентом у класичній і сучасній творчості;

– простежити особливості процесу творчого пошуку художнього образу авторської композиції «Алексітімія»;

– виокремити ціліємістову складову навчання смислотвірній активності у вищих художніх навчальних закладах;

– розробити рекомендації для роботи з смислотвірним компонентом творчості студентів вищих навчальних закладів.

Об’єкт дослідження процес навчання образотворчого мистецтва студентів закладів вищої освіти.

Предмет дослідження: методіка формування практик смислотвірної активності студентів закладів вищої художньої освіти.

Методи дослідження. Для розв’язання поставлених завдань дослідження були використані такі теоретичні та емпіричні методи:

аналітичний метод – для вивчення передових досліджень із заявленої тематики; систематизація, класифікація та узагальнення – для визначення доцільності, змісту навчання смислотвірної активності в системі вищої освіти; моделювання – для розробки рекомендацій щодо продуктивного засвоєння умінь роботи з смислотвірним компонентом творчості студентів; спостереження, експеримент – для виявлення ефективності пропонованої методики через власний досвід і відокремлення найбільш ефективних підходів для підвищення застосування смислів у творчих роботах.

Наукова новизна одержаних результатів.

- вперше розроблено ефективні рекомендації формування практик роботи смислотвірним компонентом творчості у закладах вищої художньої освіти, що дозволяють через різні форми та методи впливу стимулювати студентів до продукування смислів у своїй творчості;*
- конкретизовано особливості творчого і ідейного пошуку через процес написання власної творчої композиції «Алексітімія» ;*
- виокремлено цілезмістову складову навчання смислотвірній активності у вищих художніх закладах освіти;*
- подальшого розвитку набули уявлення про новітні тенденції розвитку навчання образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти.*

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо розвинення смислотвірного компоненту творчості серед майбутніх художників, що можуть бути застосовані у навчанні образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти, збагачення методичної складової художньо-естетичного виховання молоді, залучення до створення мистецьких об'єктів з унікальною цінністю і подальшим виходом на великий

ринок мистецтва, а також професійної підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва закладів вищої освіти.

Деякі положення дослідження висвітлене в авторській статті: Мірошниченко А. О. Мобільний застосунок TikTok як освітнє середовище формування смислотвірної активності студентів закладів вищої художньої освіти. Науково-методичний журнал «Мистецтво та освіта». Київ, 2022. С. 57-61.

РОЗДІЛ 1. СМИСЛОТВІРНА АКТИВНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ПРОЦЕС ТВОРЧОСТІ І ОСВІТИ

1.1. Смыслотвірний компонент творчості як складова навчання образотворчому мистецтву

За визначенням Матюшиної І. І. концепція процесу продукування смислу представляється у вигляді зв'язки особистісних знань, представлень, і загальносуспільні цінності [19].

Смыслотвірна активність у мистецтві – здатність формувати смислові прив'язки до візуальних художніх образів. Трактувати і виражати власні ідеї через творчість. Продукування смислів напряду пов'язано із власним життєвим досвідом.

За версією К. О. Абульханової смыслотвірна активність представлена як особистісна інтерпретація людиною свого місця у суспільстві і позиції загалом [2].

З точки зору авторки цей процес є особистісним поривом, здібністю до інтерпретації життєвих процесів.

Д.О. Леонтьєвим виокремлено декілька типів процесу смислоутворення: смислопородження, смислоусвідомлення та смислопобудова [18]. У контексті дослідження нам принципово розглянути дані типи процесів роботи над смислами.

Смыслопородження представлено як процес розширення вже існуючих смислів. Це відбувається за рахунок включення до загальної структури нових елементів.

Смылоусвідомлення є процесом, виникаючим після смислопородження. Воно містить у собі два механізми: розуміння зв'язків і структур, утворених смислом [18].

Смылопородження – це, безпосередньо, результат смислової взаємодії особистості зі світом, генерування і продукування нею нових смислів.

О. Г. Беяковою виокремлено чотири основні етапи процесу продукування смислів [18].

У першу чергу відбувається актуалізація особистісних смислів учнів [19]. Виявляється вже наявне знання, у якого є прив'язка до особистісно-ціннісного концепту особистості.

На другому етапі відбувається засвоєння інформації, знань, що є новими для особистості.

Третій етап продукування смислів являє собою перехід нових знань у систему цінностей особистості, їх прийняття.

На четвертому етапі відбувається реалізація особистості у контексті світової прийнятності і трактування смислів. Вона віднаходить своє місце у системі смислоутворення.

Смислоутворення базується вже на сформованій системі цінностей особистості [17]. Даний процес відбувається шляхом саморефлексії.

У навчанні образотворчого мистецтва смислотвірний компонент творчості набуває все більшого значення з огляду на стрімкий розвиток зарубіжних освітніх тенденцій. Це зумовлено змінами на ринку мистецтва у бік зростання попиту на смислонаповнені твори.

1.2 Формування Практики смислотвірної активності в класичному і сучасному мистецтві

У контексті дослідження важливо розглянути твори мистецтва відомих майстрів з огляду на відстеження їхніх стратегій у застосуванні смислотвірного компоненту творчості.

Прикладом вдалої комунікації із глядачами мистецької діяльності через призму актуальних подій 2022 року в Україні є українська художниця Анастасія Усенко. У 2020 році до початку повномасштабного вторгнення провідним сюжетом у картинах художниці було жіноче тіло, зображене у оточенні різноманітних кольорових площин і плям [30]. Самі фігури написані

в основному у чорно-білих відтінках, а навколишній простір навпаки зображувався виразним за кольором. У 2021 році Анастасія Усенко активно працює у техніці монотипії. Тіла на її роботах набувають насичених кольорів, різноманітних фактур.

З початком активних бойових дій на території України візуальна складова картин Анастасії змінилася. Зображувані тіла і портрети знов втратили колір, так само як і оточення. З'явилася активна, агресивна кольорова лінія. При цьому її розташування і колір зумовлений не тільки особливостями композиції, а більше несе смислотвірну функцію. На картині "15April" зображена жінка, що тримає дитячу руку (рис. 1.1). Сюжет написано з фотографії, зробленої після обстрілу Харкова 15 квітня 2022 року, на якій Ніна Шевченко тримає за руку свого померлого сина Артема. Смісловий центр зображення тримається на контрасті фігур матері і сина з червоною лінією, яка їх оточує. У людей на картині залишилося два канали емоційної прив'язки. Перший – через їхні руки. Це спільні спогади, батьківська любов, прощання. Другий – ламана червона лінія, що асоціюється із болем витрати та неминучістю моменту роз'єднання між мертвим і живим.

Також вдалим прикладом смислоутворення є картина художниці "green corridor" (рис. 1.2). Персонажами роботи є стилістично перероблені немовля і дорослий, який його тримає. З боку дорослого формат заповнений зеленою лінією, яка є настільки інтенсивною, що переростає у пляму. На картині декілька відтінків зеленого, лінії перетинають одна одну, мають як плавні вигини, так і гострі кути. Також у роботі виділяється червона ламана лінія, яка розташована по спадаючій діагоналі і у верхній частині композиції заповнює зачіску дорослого персонажа. Сама Анастасія Усенко про свою роботу пише "Майже кожен день російські окупанти здійснюють мінометні обстріли "зелених коридорів" колон з цивільними особами, які намагаються евакуюватися з Гостомеля, Немішаєва, Ірпінь, Бородянки, Дмитрівки, Маріуполя, Ворзеля, Северодонецька та інших сіл та міст" [30]. Через зелену площину на картині показано надію на порятунок, а червона лінія передає

смысл небезпеки, що криється у брехливих обіцянках безпеки. Червоний заміняє зачіску дорослого персонажа, що може означати “заповненість” його думок тривогою та поганим передчуттям.

На прикладі творчості Анастасії Усенко можна зробити висновок, що для художника важливо уміти передати власні емоції через актуальні події і розповідати про них всьому світу. Для художниці смисловим засобом передачі стала лінія, її колір і динаміка.

Вдалим прикладом застосування смислотвірного процесу у творчості є творчість відомого майстра Пітера Брейгеля. Сюжети Пітера Брейгеля Старшого містять у собі зображення людей того часу (в основному селян), біблійні сцени, природу. Більш пізні твори несуть основну ідею про людину, що втратила волю і пасивно підкоряється долі [29].

Картина Пітера Брейгеля “Нідерландські прислів'я” є повноцінним результатом трансформації сюжетів повсякденного життя у повноцінні алегоричні сцени (рис. 1.3). Ідея твору полягає у буквальному відображенні абстрактних понять. Ці поняття є розширеним і деталізованим зображенням людських гріхів і недоліків [6]. В якості смислової бази художник взяв відомі на той час прислів'я, і відобразив їх у вигляді селян, зайнятими різними справами. При уважному огляді зрозуміло, що діяльність всіх персонажів на картині є абсурдною. Одним із головних символів роботи – шар із хрестом, що є образом людського світу. Він зображений перевернутим, Брейгель залишає цим ключ до розуміння картини в цілому.

Окрім загального смислу, що стосується абсурдності всього суцього, художник вміщує у роботу сто вісімнадцять сцен, які ілюструють таку-ж кількість прислів'їв. Пітер Брейгель у якості основи для смислотвірної діяльності частково брав повноцінні прислів'я, наприклад: “Сгоїст гріється біля дому, що горить”, “Якщо двоє сліпих ведуть один одного, обидва попадуть у прірву”, “Стрілок витрачає свої стріли” [6]. Частина сюжетів взята також із євангельських текстів, як, наприклад, прислів'я про сліпців.

На смислотвірні процеси у роботах художника в значній мірі вплинула релігія. Картина “Битва Посту та Масляної” написана під впливом тогочасних протистоянь католіцизма і протестантизму [16]. Цікавим є те, що художник приховав від глядача своє реальне ставлення, оскільки обидві сторони на картині зображені однаково саркастично (рис. 1.4). На передньому плані зображено дві основні фігури. Перша – товстий чоловік, що сидить на бочці і тримає у руках свою зброю у вигляді порося на шампурі [10]. Ця фігура втілює собою Масляну. Художник передає це не тільки основною постаттю, а і її оточенням: чоловіка оточує оркестр у яскравому одязі і з різноманітними музичними інструментами. Масляна протистоїть Посту, що зображений у вигляді худої втомленої жінки, яка обороняється дерев'яною лопатою із рибою (їжа, яка була дозволена у піст). Піст на собі тягнуть дві монахині.

У картині “Битва Посту та Масляної” художник не зраджує провідній ідеї його творів. На цей раз натяк на абсурдність світу розташований у самому центрі твору, де зображено шута в яскравому одязі. Він іде по площі із факелом у руках, не дивлячись на те, що на картині день. Це натякає на історію про древньогрецького філософа Діогена, якого часто зображували ідучим серед натовпу з факелом у руці. Коли його запитували, навіщо він це робить, він відповідав: “Шукаю людину”. Вочевидь, це також свідчить про ідею автора щодо гріховності і абсурдності всього людства.

Пітер Брейгель є зразковим прикладом, як через повсякденні сюжети можна створювати смислові роботи. Іноді смислотвірні процеси можуть проходити без опори на реальне життя. Тут доречно буде навести приклад творчості Ієроніма Босха, якого часто порівнюють з Пітером Брейгелем, і називають їхні твори схожими. За технічною манерою виконання картини художників дійсно схожі, проте це скоріш зумовлено загальною тенденцією творців Північного Відродження. Різниця творів полягає саме у опорі для смислотвірного компоненту. На відміну від Брейгеля, Ієронім Босх бере в основу не повсякденність і реальні побутові сцени, трансформуючи їх, а результати його уяви. Найвідоміша його картина “Сад земних насолод” (рис.

1.5). Триптих, що містить у собі три локації: рай, землю і пекло. Брейгель у своїй роботі демонізує тему любові, представляючи її гріхом. Також слід згадати, що представлена Босхом концепція відрізняється від сучасної, представленої релігією. Якщо розглядати триптих зліва направо, сюжети зображено у наступній послідовності: рай, земля, пекло. Цей порядок не є випадковим, оскільки для Босха рай – це те, з чого все починалось. Він населений різними тваринами, рослинами, тут немає людей, окрім Адама і Єви, біля яких стоїть Ісус. Далі зображена Земля, де відбуваються гріховні процеси, за які люди потім потрапляють у пекло. Тобто Рай і Пекло не є вибором людини, вона у будь-якому разі представляється гріховною, і її розплата неминуча. При більш детальному огляді роботи стають помітними фантазійні створіння і жахливі події, що відбуваються у Пеклі.

У часи життя Ієроніма Босха будь-яке створіння, що за образом відрізняється від людини, вважалось образом диявола [5]. Пекло на картині наповнено істотами, що вражають різноманітністю форм. Тут варто зазначити, що художник демонструє чудові здібності до генерування абсолютно нового методом комбінування реальних елементів. Він поєднує частини тіл різних тварин, використовує образи людей у якості основи, на яку накладаються фантастичні фрагменти, утворюючи собою фантасмогорічні створіння. При цьому Босх вкладає смисли у елементи своїх робіт, у тому числі персонажів. В основному образи означають перелік людських гріхів. Вони завдають фізичних і моральних страждань людям, які потрапили до них у пекло.

У часи Босха в Нідерландах ставлення до музики було як до чогось гріховного, це вважалось легковажною розвагою, яка передувала любовним втіхам. Поліфонічну музику вважали формою ересі, і Ієронім перетворив музичні інструменти у тортурні станки, а тих, хто любив виконувати чи слухати музику у мучеників [10]. При цьому художник залишає цікаве послання. На одній з фігур на картині зображені ноти. Коли студентка Амелія Гемрік побачила цей елемент “Саду земних насолод”, вона переписала ноти у сучасній системі і зіграла методію, що виявилась реальною, і дуже гарною

[27]. Одним із цікавих елементів картини є також персонаж у ковзанах. Цьому можна надати буквальний сенс, оскільки згідно із середньовічними уявленнями нижнє коло пекла представляло собою крижані озера. Проте, якщо звернути увагу на іншу картину художника під назвою “Спокуса святого Антонія” можна помітити, що схожий персонаж у ковзанах тримає у дзьобі папір із написом “лінь”. Отже, можна зробити припущення, що ковзани у творах Ієроніма Босха є втіленням циклічного ледарства, одного із смертних гріхів.

Художник у одному із образів відобразив своє цинічне ставлення до католицької церкви, яку він звинувачував у жадібності, – це свиня у головному уборі монахині, що залицяється до грішника.

Отже, Ієронім Босх є прикладом використання смислотвірних процесів на базисі власної уяви і ставлення до релігійних процесів.

Великим прихильником Босха був Сальвадор Далі. Він так само застосовував смислотвірну активність, базовану на власних переживаннях і власного сприйняття дійсності. Також Далі у своїх картинах активно використовував посилання на твори мистецтва інших художників, які, за його думкою, вплинули на його творчість.

Аналіз символіки у роботах Сальвадора Далі є цінним для даного дослідження як приклад успішної побудови всієї творчості на смислотвірних процесах.

Продукування смислів було важливою складовою творчості на всіх етапах розвинення мистецтва. Процеси становлення відомих митців є цінним ресурсом для аналізу і віднайдення власних творчих підходів.

Для повноцінного аналізу картин написаних Сальвадором Далі, необхідно взяти до уваги походження і значення символів робіт. Для цього ми розглянемо характерні приклади.

«Сталість пам'яті» – це найвідоміша робота автора, яка була написана у 1931 році [14].

Велику мотивацію для написання цієї картини Далі знайшов у м'якому сирі камамбер (рис. 1.6). Образ годинників з'явився завдяки тривалому очікуванню, адже малював він саме під час очікування Гали з кінотеатру [14].

Техніка виконання цієї картини належить старим майстрам епохи ренесансу, а написана маслом [8]. В цій роботі Далі віддає перевагу триколірній гармонії: жовтий, синій та червоний (для створення гармонії й грамотності, художник обмежував свою палітру у всіх роботах, що давало необхідний результат).

Передній план картини демонструє стіл, на якому знаходиться перевернутий годинник з повзучими мурахами. Варто помітити, що на всій роботі це єдиний предмет, який не піддався метаморфозам форм. Неповдалік перевернутого годинника, а також на дереві й м'якому портреті можна побачити м'які годинники. М'який годинник для Далі – символ об'єктивного часу, який минає довільно і нерівномірно заповнюючи широчінь. «Ви запитали мене, – звертався листами Далі до фізика Іллі Пригожина, – чи думав я про Ейнштейна під час створення м'яких годинників (мова йде про теорію відносності) – моя відповідь на Ваше питання – негативна. Для мене зв'язок між простором і часом вже давно абсолютно очевидна річ, і саме тому в цій картині нічого особливого для мене немає, адже вона така ж сама, як і будь-яка інша... Також я можу додати, що у мене було багато міркувань щодо Геракла (давньогрецький філософ, вважав, що час потрібно вимірювати плином думки). І саме тому моє творіння має назву «Сталість пам'яті» – пам'ять про взаємозв'язок між простором і часом» [8].

Тепер повернемося до предмета на передньому плані – твердого годинника. Сальвадор Далі асоціює це з об'єктивним часом та логікою. Годинник знаходиться в положенні циферблатом донизу, зверху якого сидять мурахи. Сальвадор у своїх роботах інтерпретувати мурах як символ гниття і розкладання.

Годинник, що стікає зі столу, має на собі муху. Під час створення автобіографії «Щоденник одного генія» Далі написав наступні слова: «Їхня

головна мета була у натхненні філософів, буття яких проходило під сонцем, обліплених комахами» [8].

Середній план роботи Далі демонструє оливу. Дерево для художника являється мудрістю, яка самознищується, через що дерево має засушений вигляд.

Дальній план картини демонструє пейзаж, який Далі дуже знайомий ще з самого дитинства. Це мис Креус, який знаходиться на каталонському узбережжі Середземного моря, неподалік від містечка Фігерасі, звідки й родом великий творець. Присутність портрета з довгими віями, який знаходиться під м'якими годинниками, свідчить про автопортрет сплячого Далі. Зображений світ на картині – насправді його сон, кінець об'єктивного світу і тріумф несвідомого. Цитуючи з автобіографії слова великого художника «взаємозв'язок між сном, коханням і смертю – очевидний» [7].

Сальвадор Далі використовує процеси смислотвірної активності, що базуються на його враженнях від картин інших художників. Одного разу Сальвадору Далі пощастило побачити картину Франсуа Мілле «Анжелюс». Дана робота породила у майстра тяжкі враження. «Цей живопис пробудив в мені безпричинний страх, який виявився настільки пронизливим, що спогад про пару непорушних об'єктів переслідував мене впродовж багатьох років», – писав Далі. Даний образ вплинув на декілька його робіт. Картина «Анжелюс» Мілле з'являється у живописі «Гала і «Ангел» [7]. Точна копія картини знаходиться над входом у кімнату з Галою. «Архітектурний «Ангел» Мілле» також має фігури, які доволі сильно вразили Далі, через що він написав їх у своїй унікальній пластичній техніці, приурочивши їм всю композицію.

«Анжелюс» з'являється на роботі «Портрет Гали», яка знаходиться позаду самої Гали.

Даний образ святого часто використовувався у мистецтві задовго до майстра Далі. Для прикладу, Босх, що надихав його написав триптих з аналогічною ідеєю. Поль Сезанн має живопис з такою ж самою назвою.

Святий Антоній – ранньохристиянський подвижник і пустельник, який перебував у пустелі в III-IV століттях. Як відомо, аскету багаторазово доводилося бачити страшні образи, які випробовували віру святого (присутнє в назві слово «спокуса» спочатку означало «випробування»). Головне завдання сатани – спокусити праведника, і саме тому він насилав на нього різноманітні вабливі й гріховні видіння. Якось нечистий самовільно з'явився преподобному в образі тендітної оголеної діви (її можна побачити на живописі у дуже еротичній позі стоячи на слоні). Але жодна хитрість сатани не закінчилася успіхом.

Картину «Спокуса святого Антонія» Сальвадор Далі відмітив як появу у своєму «всесвіті» деякого посередницького виміру між небом і землею – він реалізований в образах слонів з тонкими й довгими ногами (рис. 1.7). Подані на картині тварини нібито просувають ідею левітації й підкорення сили земного тяжіння, яке невдовзі отримає більш повноцінний розвиток в галузі «містико-корпускулярних» його живописів.

Майстер для цієї роботи віддає перевагу стриманим кольорам, ставлячи пріоритет на формі й тоні об'єктів. Далі написав на полотні твар таким чином, що саме вони несуть на собі гріхи на своїх тонких павукових ніжках. Віддатися святому хоч на мить – і ніжки будуть зломлені, а гріхи припадуть до землі, на самого Антонія. Лівий нижній кут картини демонструє самого Антонія, який за допомогою хреста захищається від цих гріхів, що впевнено наступають на нього. Символом сили зображується саме кінь, якого можна отримати за гроші. Слони виступають в ролі перевізників, один з яких на собі має постамент з дівчиною у відвертій позі, а другий – обеліска, який символізує владу та вплив.

На дальньому плані також присутній слон, який має на собі Єскоріал. Для Далі він був символом гармонії душі й тіла, що було головною метою святого Антонія.

Привертає увагу картина Сальвадора Далі «Жираф у вогні» (рис. 1.8). Він є прикладом комбінації різних базисів для використання смислотвірної активності у творчості. Таким чином, на смисли у картині вплинули:

- особисті переживання стосовно актуальних подій;
- знання про колористику і асоціації з певними поєднаннями кольорів;
- символи, що виникли з особистих асоціацій про певні предмети.

Художник написав даний живопис в кінці 1930-х років – одне з найважливіших творінь великого майстра. Картина була створена у сюрреалістичній стилістиці. Дана робота безпосередньо зв'язана з іншим живописом Далі, а саме з «Створення чудовиськ». На думку самого видатного художника, якраз «Жираф у вогні» і «Створення чудовиськ» є деяким попередженням про наближення війни. В цьому є сенс, адже на обох картинах присутній жираф з полум'ям на спині.

Яскравий контраст між полум'ям і блакитним тлом підкреслює всю трагічність. Особливого ефекту надає надзвичайно чарівний аквамариний колір живопису. Загалом, гра синіх і червоних кольорів на полотні утворюють унікальну роль, яка гарно привертає увагу і викликає емоції тривоги, оскільки колористичні відносини двох кольорів скаладає враження психологічного конфлікту.

Передній план картини має зображення постаті жінки, яка простягає вперед руки. Жіноче обличчя і передпліччя вкриті кров'ю, ніби з цих частин тіла зідрали шкіру. Дивлячись на її голову, яка наповнена безпорадністю та відчаєм напередодні небезпеки, стає зрозумілим, що вона позбавлена особи. Варта уваги ще одна фігура, яка знаходиться позаду жінки, що тримає в руках звисаючий шматок м'яса, що говорить про самознищення і кінець людства. Сальвадор Далі доволі часто використовував у своїх роботах деякі підпірки, які в даній картині знаходяться позаду кожної жіночої постаті. Це показувало порочність і слабкість людей, а також його власні інтимні переживання.

На перший погляд, важко сказати, що саме фігура тварини є головною ідеєю картини, адже постаті жінок є набагато більшими у розмірі. Проте саме

жираф, «чоловічий космічний апокаліптичний монстр» за словами самого Сальвадора Далі, є головним центром і смисловим акцентом даного живопису, що тримає напруженість композиції в цілому.

Загалом, головна мета геніального майстра була у тому, щоб поділитися передчуттям наближення війни. Проте була певна низка експертів і дослідників, які віддавали перевагу інакшій версії: вони схилились до того, що Сальвадор Далі демонстрував своє обурення і погане ставлення до держави й безпорадність звичайної людини перед всевладдям.

Під час детального розгляду жінки на передньому плані даного живопису, можна помітити висунуті ящики. Далі вважав це символом звільненого на волю зла.

Повернемося до тієї самої жінки на передньому плані. Розглядаючи всю її постать ми помічаємо зідрану шкіру на руках, що свідчить про інертність чи недієздатність.

Жираф, що палає вогнищем, нібито не бачить його. Цей фактор виступає каталізатором у поглинанні в атмосферу тяжкої неминучої катастрофи.

Людина, яка знаходиться зовсім поруч з жирафом, аналогічно ігнорує навколишню її ситуацію, що може свідчити про отриманий шок від подій, що відбуваються навколо.

Також у ході дослідження нами розглянуто твір японського мангаки Дзюндзі Іто “Колекція жахів Дзюндзі Іто”. Насамперед автор є чудовим прикладом генерування художніх образів і ходу їх взаємодій. Мангака працює у жанрі жахів. Художні засоби і шляхи донечення до читача ідеї твору змінюються у ході розповіді. Незмінним залишається любов автора до загальних смислових тенденцій, які притаманні особисто йому, і прослідковуються у всій манзі. Наприклад, зовнішньо привабливі персонажі зазвичай несуть у собі руйнівний характер, або взагалі втілюють у собі зло всього світу. “Диявол завжди має гарне обличчя”, – концепція якої Дзюндзі Іто дотримується у всіх історіях своєї манги. Цей символ стає ключом до

передбачення сюжету у багатьох історіях, оскільки від кожного зовнішньо привабливого персонажа слід очікувати біди.

У його коротких історіях зустрічаються сюжети, присвячені повсякденному життю, містичним подіям, психічним змінам у стані самого персонажу – головного діючого обличчя в історії, або глобальним катастрофічним змінам у світі. Така різноманітність ідей зумовлена тим, що Дзюндзі Іто у своїй манзі використовує прийоми асоціативного мислення. Автор не блокує у собі ідеї, які виникають під час повсякденного життя, за рахунок цього він генерує величезну кількість сюжетів, кожен з яких є унікальним, при цьому зберігаючи характерні риси свого стилю.

Для даного дослідження аналіз творчості Дзюндзі Іто був цінний насамперед для аналізу застосування смислотвірного компоненту творчості у манзі, вплив сюжету на смислові процеси.

Смисловий елемент є засобом виокремлення суто авторського стилю, він є настільки-ж індивідуальним, як і художня манера. У контексті навчання образотворчого мистецтва студентів є доречним просувати ідею щодо важливості віднайдення власного творчого формату вираження.

РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СМИСЛОТВІРНОЇ АКТИВНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Процес пошуку ефективних підходів у формуванні смислотвірної активності через власну творчу діяльність: створення картини “Алексітімія”

У ході дослідження було створено картину “Алексітімія” з метою аналізу власних смислотвірних процесів і виявлення найбільш продуктивних підходів для впровадження навчання смислотвірної діяльності майбутніх художників (рис. 2.1). Робота проводилася у декілька етапів.

В першу чергу було визначено загальну тематику картини. Виходячи з попереднього досвіду створення смислових композицій зроблено висновок, що найбільш вдалі творчі рішення з'являлися саме, коли композиція розвивалася від ідеї до візуального рішення. У окремих випадках можливі сценарії, коли спочатку створювався візуальний образ, а потім відбувався процес віднайдення ідеї. Подібний алгоритм доречний з окремими деталями на роботі, значення яких розкривається потім. Це зумовлено психологічними особливостями людини, коли мозок підсвідомо генерує і видає образи, логічна прив'язка яких до певних ідей існує з самого початку, але самому художнику загальний сенс відкривається трохи згодом. Для кращого розуміння цього процесу доречно буде навести приклад, коли людина згадує певне слово, але якийсь час не може згадати його значення, хоча знає його.

Робота була виконана у техніці олійного живопису. брано авторську стилістику зображення.

Отже, у якості загальної ідеї картини обрано процес віднайдення способів комунікації через висловлення емоцій за умови неспроможності їх зрозуміти і відтворити. Назва картини “Алексітімія” походить від трактовки терміну “алексітімія”, – це неспроможність особи до висловлення і вірної інтерпретації емоцій [24]. Це стосується як власних переживань, так і реакцій

інших осіб. Проблема не в неспроможності відчувати емоції, а саме у їх вербальному вираженні. У людей з проявами алекситимії з'являються у вигляді труднощів з адекватним оціненням і, відповідно, реагуванням на емоційні стани оточуючих людей. Також таким людям стає важко говорити про свої почуття і тривоги. Оточення сприймається не емоційно, а матеріально, тілесно. Це пряме обмеження чуттєвого сприйняття світу.

Для аналізу власних смислотвірних процесів регулярно проводились вправи з формування художніх образів на основі певних тем. Подібні дії необхідні для підтримки творчого тону і здібностей до смислотворення. У якості тренування підходить скетчбук, який поступово наповнюється скетчами на різну тематику. Іноді замальовки - це напряму процес творчого пошуку, і потім вони можуть бути використані у композиції. Найбільш популярний сценарій, коли скетчі створюються незалежно один від одного, і без очевидної прив'язки до поточних творчих задач. У даному випадку було обрано саме таку стратегію, оскільки на власному досвіді виявлено її більшу ефективність.

Отже, перед початком роботи над композицією було проведено аналіз власних скетчів, минулих творчих доробок. Декілька замальовок було відібрано за сенсом, і художні образи використано у фінальній роботі.

Скетч із двома персонажами трансформовано у частину композиції (рис. 2.2). Спочатку він був створений на тематичному челенжі інктобер на тему "костюм". Ідея полягала у питанні свободи щодо витрачання власного часу. На основі певних образів у певних груп людей склався стереотип, що серйозне ставлення до роботи обмежує у ряді можливостей, в тому числі стосовно власного часу. У різних особистостей різні стратегії реалізації у світі, і це абсолютно прийнятно і нормально: хтось присвячує життя улюбленій справі, знаходить її одразу; хтось шукає її довше, і знаходить. Важливо особисто для себе віднайти комфортне ставлення до власної діяльності, усвідомити, що це власний вибір, яким можна керувати. Професійна діяльність займає досить

велику частку всього життя, і в інтересах кожного зробити цей процес максимально комфортним.

Ключ до розуміння знаходиться у зображенні одягу на даній роботі. Персонаж на стільці є неодягненим, а отже, незахищеним. Одяг представлено як ототожнення себе з певною діяльністю, розуміння власного шляху у світі. Голий персонаж - це уособлення нещирості із самим собою, самозапевнення у тому, що будь-які прив'язки обмежують. Він абсолютно впевнений у тому, що чим менше він буде впливати на хід подій у своєму житті, прив'язуватися до відносин із оточуючими чи конкретною діяльністю, тим більше він буде вільним. Є сенс у тому, що негнучкість мислення і надто стале ставлення до різних аспектів життя шкідливе. Проте і самообмеження у будь-яких симпатіях і інтересах – це також приклад усталеного мислення, що шкодить. У даному прикладі у персонажа є страх марно витратити свій час, стосовно кожної прив'язки у його житті він має “таймер”, після завершення ходу якого зв'язок буде припинено.

Персонаж у костюмі – уособлення прийняття своєї стратегії у побудові власного життєвого шляху. Класичний костюм – це стриманість, дотримання певних правил. Персонаж при цьому займає досить відкриту позу, яку не можна назвати стриманою чи пасивною. Вираз обличчя гіперболізовано позитивний. Персонаж не обманює себе щодо прийнятності власної життєвої стратегії, і відчуває себе у цьому цілком комфортно. Коли є розуміння, що робиш вірний вибір, немає страху витратити свій час.

Важливим елементом є також наявність стільця, що втілює собою “опору” і сталість мислення. Саме цей символ перенесено на картину “Алексітімія”. Персонаж, який повністю спирається на стілець, є немобільним, він є абсолютно непохитним у всіх своїх висновках. У контексті “Алексітімії” подібне явище представлено як одна з перешкод до висловлення і розуміння емоцій. Пластичність мислення - це майже основний аспект у чуттєвому розумінні світу, адже коли можливо приймати різні точки зору, можливо і відчувати емпатію. Неодягнений персонаж на картині “Алексітімія” тримає у

руках костюм. Він його не надягає, ніяк із ним не взаємодіє. Єдине, що персонаж робить – не дає одягу впасти. Костюм на картині – це образ належності до певної соціальної групи. Сутність алексітимії полягає у зведенні всіх соціальних взаємодій до фізичних вражень, формальності, механіки.

Замальовка персонажа у костюмі також була використана у процесі роботи над творчою композицією. Положення персонажа на стільці також несе сенс у даному випадку. Одна нога залишається на землі, що відкриває можливість у будь-який момент розпочати рух. Персонаж тримає у руках годинники, що уособлюють собою час, потрібний на встановлення контакту із собою і зовнішнім світом, пропрацьовкою власних блоків. Оскільки фігура нікуди не рухається, про якусь роботу над собою мови не йде. Є надія на самостійну інтеграцію у соціум без докладання зусиль, впевненість в тому, що все втілиться саме по собі з часом. Правда у тому, що такий шлях не має термінів, так само як і на годинниках персонажа відсітні цифри.

Також у ході ведення скетчбука з'явився образ персонажа, що руками буквально намагається проникнути у свою голову. На картині “Алексітимія” зображено схожий сюжет. Фігура стоїть у положенні, розвернутому до нас. Її права рука через вуха проходить назовні, а ліва втикається у очницю. Персонаж у прямому сенсі намагається всередині себе віднайти спосіб вираження власних емоцій. Оскільки люди з алексітимією нездатні коректно переживати емоційний досвід, процес самоаналізу на композиції відбувається фізично.

У лівій частині композиції розташовано персонажа, що рухається за формат. На руках він тримає рибу. За власними асоціаціями і виходячи з знань щодо процесу виникнення видів риба утотожнюється з початком. Людина у цей час вважається найбільш розвиненою істотою на землі у першу чергу через свою здатність мислити і працювати із абстрактними поняттями. Персонаж, який не здатен жодним способом створювати емоційний контакт, позбавлений одного з головних аспектів розвиненої сучасної людини. Саме тому він буквально “повертається” у самий початок.

За законами композиції рух з правої частини формату у ліву вважається менш активним, сприймається як пересування до минулого. Персонаж не випадково розташований так близько до формату, – ще декілька кроків, і він взагалі випаде з загальної групи.

В центрі роботи зображено двох персонажів, що знаходяться у взаємодії. Вони розташовані спинами один до одного, готові до руху у протилежних напрямках. Обидва займають невпевнену, але стійку позицію. Весь контакт, що відбувається між ними зведений до фізичного відчуття переплетіння рук.

Фігура, що рухається у правому верхньому куті несе за собою гарбуз, який в свою чергу тримають дві від'єднані руки. Образ гарбуза виник як відображення безпомічності у випадках неспроможності допомогти через моральне співчуття. Вся допомога персонажа спрямована виключно на фізичну, що не сприяє відкриттю інших каналів взаємодії. Те, що гарбуз дублюється – ідея про циклічність нав'язливих думок і тривоги, від яких потрібно позбавлятися.

Вся композиція виконана на білому тлі, на полотні немає нічого, окрім персонажей, і тіні, яку вони відкидають. Кольорова гама холодна. Кожна фігура ніяк не взаємодіє з іншими, якщо якась спільна дія і присутня, то вона непродуктивна.

В результаті проведеної роботи створено авторську композицію «Алексітімія». Процес роботи допоміг виокремити продуктивність різних методів підвищення здібностей до смислотвірної активності, виконання регулярних творчих вправ і їх фіксування у вигляді замальовок.

2.2 Методи формування смислотвірної активності у студентів закладів художньої вищої освіти

У навчанні образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти на сьогоднішній день вимагає доопрацювання процес набуття студентами смислотвірних навичок. У сучасному світі мистецтва є вкрай важливим

мислення художника і його здатність висловлювати власні ідеї через свої твори.

Сучасні освітні програми аналогічних спеціальностей західних країн у якості базису ставлять у пріоритет розкриття власного художнього бачення. Для майбутніх художників одним з найбільш актуальних навиків є віднайдення способів спілкуватися через сенси своїх картин із глядачем. Твори мистецтва все активніше трактуються в контексті повноцінної ідей та смислів, які вони несуть. Одночасно подібні процеси спостерігаються і в змісті освітніх тенденцій, де все більше уваги приділяється смислотвірній активності студентів. В Україні також спостерігаються зміни у підході до процесів навчання образотворчого мистецтва: з'являються нові дисципліни, доповнюються і трансформуються програми наявних. Також позитивним є вплив соціальних мереж, що підвищують загальну обізнаність щодо творчих процесів у світі. Смислотвірний компонент творчості стає майже невід'ємним, глядачеві вже недостатньо лише візуального сприйняття, з'явилося тяжіння до пізнання глибинних психологічних процесів. Формат презентування інформації стосовно смислотвірної активності, а також її трактування є на сьогоднішній день недостатнім для повноцінного усвідомлення і застосування майбутніми фахівцями.

Віднайдення смислів у творах мистецтва і їхнє відтворення є характерною рисою всіх людей. При цьому важливу роль грає особисте сприйняття кожного, завдяки чому з боку глядачів кожен сенс може розумітися по-різному. Так само і у випадку з художниками: від власного досвіду і мислення залежить здатність до смислотворення. При навчанні студентів смислотвірний компонент творчості активізується завдяки ряду завдань. Проте у більшості здобувачів виникають складності із виконанням подібних задач, оскільки під час навчання не в повній мірі відбувалося залучення до смислотвірних процесів.

Під час навчання образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти основну масу займають завдання, які вимагають творчої активності студентів.

Курс композиції найбільш багатий на завдання, втілення яких потребує використання смислонаповнених сюжетів. Проте більша частина студентів основний акцент і пріоритет у роботі надають візуальній складовій.

Мислення для художника – рівноцінно важливий інструмент, як і фахове володіння художніми техніками, його так само можливо і потрібно розвивати шляхом розвинення смислотвірної активності.

Нами виокремлено основні фактори, які впливають на формування смислотвірної активності серед студентів художніх закладів. За умови їх дотримання можливо максимально внести позитивну динаміку розвитку формування смислів.

У ході опанування смислотвірними здібностями грає роль фактор власного життєвого досвіду. У випадку з вивченням навчального предмета прогрес у навчанні визначається якістю послідовно засвоєних знань, умінь, навичок. В розвитку смислотвірній активності результати залежать також від рівня самосвідомості особистості, її власних поглядів, проблематики, розв'язанням якої вона займається.

Першою ознакою високих здібностей до формування смислів є самостійна зацікавленість у аналогічній діяльності у інших митців. Ті студенти, які самостійно працювали над смислотвірною активністю у своїй діяльності, більшою мірою цікавилися творчістю інших художників. Спостерігаючи за результатами творчого пошуку майстрів, студенти самі отримували мотивацію до роботи у межах своєї творчості. Це дає можливість зробити припущення, що розвинути практику смислотвірної активності серед майбутніх художників можливо через демонстрацію зразкових картин майстрів.

У ході формування смислотвірної активності може допомогти просування ідеї щодо необхідності ознайомлення з різними результатами творчості інших людей. Причому, окрім картин, дає результативним є аналіз кінематографа. У сучасного художника значно розширили можливості презентації власних творів завдяки можливості задіяти всі канали сприйняття

людини. Деякі виставки вже проводяться з використанням технології аудіо гіда, демонстрації відеоряду, тощо. Також частиною експозиції, її невід'ємним елементом все частіше стає перформанс, заздалегідь продуманий і реалізований. З оглядом на це кіно стає джерелом досвіду для майбутніх художників.

Продуктивним варіантом впровадження навчання смислотвірним практикам є наступні варіанти завдань. У ході вивчення дисципліни композиція доречним буде запропонувати здійснити аналіз стоп кадрів на наявність символіки. Подібне завдання буде корисне також для для напрацювання візуального досвіду, оскільки якісно зняті роботи є зразковими з боку композиційної побудови кадрів. Художник також може навчатися у режисера його роботі з аудиторією через приховані візуальні символи. Вони можуть стосуватися як подій у самому фільмі, так і реальним проблемам у світі. Так, наприклад у четвертому сезоні телесеріалу компанії Netflix “Дуже дивні справи”, який виходив у 2022 році, досить часто у кадрі з'являються кольори прапору України. Синій і жовтий використано у костюмах позитивних персонажів, присутій у кімнатах, архітектурі, плакатах, малюнках та просто випадкових елементах.

На формування і якісне застосування смислотвірної активності впливає орієнтування у подіях сьогодення, і вміння відобразити сучасність через мистецтво.

Формуванню смислотвірного компонента творчості сприяє також літературний контент, який сприймає студент. Це насамперед пов'язано з принципом роботи людської уяви. Для того, щоб зобразити те, що неможливо побачити, віднайти у ньому спосіб показати потрібний сенс – потрібна робота уяви. Вище було піднято тему сприймання візуального контенту, і його позитивний вплив на подальшу здібність формувати сенс. Читання є повноцінною справою для розвинення уяви, а значить, і для смислотвірної активності. Під час сприймання тексту мозок активно відтворює візуальну складову мислення, він самостійно генерує образи, людей, локації, тощо.

Це психофізичний процес, який у перспективі значно підвищує здатність до смислоутворення. Оскільки читання - це особистий вибір, що стосується особистого часу студентів, ознайомлення з художньою літературою може здійснюватися у форматі рекомендації.

Більш ефективно застосування практик смислотвірної активності можливе також під час навчання профорієнтаційним дисциплінам. Так, наприклад, під час навчання живопису присутні завдання, де необхідно самостійно зробити постановку натюрморту. У той-же час у програмі навчання композиції є завдання, де необхідно композиційно проаналізувати натюрморти великих майстрів, а також віднайти у них вкладені сенси. У ході дослідження виникла пропозиція, яка у майбутньому відкриває можливість посилити продукування смислів серед студентів. Вона стосується доповнення завдання із самостійною постановкою натюрморту. Студентам можна запропонувати робити постановку смислово наповненою, віднайти особисте ставлення до неї, і втілили це у композиції. Така вправа дасть поштовх у здатності до пошуку цікавих втілень певних ідей через смислові елементи натюрморту.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження розроблено та обґрунтовано рекомендації щодо формування смислотвірної активності у студентів закладів вищої освіти. В Україні спостерігаються зміни у підході до процесів навчання образотворчого мистецтва: з'являються нові дисципліни, доповнюються і трансформуються програми наявних. Проте формат презентування подібної інформації, а також її трактування є на сьогоднішній день недостатнім для повноцінного усвідомлення і застосування майбутніми фахівцями. Смислотвірна активність є важливою складовою будь-якої творчості, і посилення навичок до її формування є актуальною тенденцією у навчанні майбутніх художників у закладах вищої освіти.

– Конкретизовано місце роботи із смислотвірним компонентом у класичній і сучасній творчості. У ході дослідження було проаналізовано особливості художнього підходу таких митців як: Сальвадор Далі, Пітер Брейгель Старший, Ієронім Босх, Анастасія Усенко. Здійснено аналіз образотворчих прикладів вдалого застосування продукування смислів з метою кращого розуміння процесів смислотворення. Проаналізовано: картини Пітера Брейгеля “Битва посту та масляної”, “Фламандські прислів'я”; Сальвадора Далі “Спокуса святого Антонія”, “Жираф у вогні”, “Сталість часу”; Анастасії Усенко “зелений коридор” і “15April”; триптих Ієроніма Босха “Сад земних насолод”. Виявлено, що кожний художник комбінував зазальноприйняті асоціації щодо певних кольорів, образів із власним ставленням. Відповідно, у контексті просування ідеї щодо важливості застосування смислотвірного компоненту творчості позитивну динаміку у набутті студентами відповідних навичок становить їх стимулювання до пошуку власного способу вираження через творчість. Виявлено, що смислотвірна активність може базуватися на різних стимулах, серед яких: зовнішні політичні, релігійні, суспільні події; особисті переживання художника, власна система цінностей, результати рефлексії; загальноприйняті уявлення про певні явища чи поняття.

– Відстежено особливості процесу творчого пошуку художнього образу авторської композиції «Алексітімія». Для більш змістовного розуміння особливостей застосування смислотвірної активності у творчості було створено картину, через візуальні образи якої було виражено певний смисл. Композиція “Алексітімія” містить в собі набір символів, кожен з яких працює як самостійна ідея, так і в якості загального смислу. У ході роботи виявлена ефективність скетчингу у якості регулярних вправ для розвинення смислотвірної активності.

– Виокремлено цілізмістову складову навчання смислотвірній активності у вищих художніх навчальних закладах, що полягає у необхідності реагувати на зміні попиту на ринку мистецтва у бік смисловантажного продукту. Подібні тенденції потребують реагування з боку освітньої системи навчання на спеціальності образотворче мистецтво. Особистість митця також стає важливою складовою у процесі творчої роботи. Отримали подальшого розвитку творчі завдання, які спрямовані на формування креативного мислення студентів.

– Розроблено рекомендації для роботи з смислотвірним компонентом творчості студентів вищих навчальних закладів, які полягають у: рекомендації щодо системних вправ у генеруванні ідей та художніх образів, формування їхньої смислової складової; розширення візуального досвіду студентів через демонстрацію вдалих прикладів світового мистецтва, стимулювання їх до самостійного збагачення знань шляхом перегляду картин; заохочення до пошуку власного стилю у комунікації з потенційними глядачами через смисли у своїх картинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. «Великі дівчата» Анастасія Усенко : веб-сайт URL: https://manufactura.ua/ua/news/bolshie_devochki_anastasiya_usenko/ (дата звернення: 24.10.2022).
2. Абульханова К. А. Психологія та свідомість особистості (Проблеми методології, теорії та дослідження реальної особистості) / К. А. Абульханова // [Збр.психол. праці]. - М.: Московський психолого-соціальний інститут; Воронеж: Видавництво НУО "МОДЕК", 1999. 197 с.
3. Белякова Є. Г. Способи активізації смислоутворення у процесі навчання / Є. Г. Белякова // Вісник Тюменського державного університету. 2009. № 5. С. 9.
4. Битва Масляної та Посту : веб-сайт URL: <https://smallbay.ru/article/bruegel95.html> (дата звернення: 19.09.2022).
5. Босх його знає: головні символи «Саду земних насолод» крупним планом : веб-сайт URL: https://artchive.ru/publications/1619~Boskh_ego_znaet_glavnye_simvoly_Sada_zemnykh_naslazhdenij_krupnym_planom (дата звернення: 23.09.2022).
6. Великі художники. В 50 т. Т 40. Пітер Брейгель Старший / гол. ред. О. Барагамян. Київ: ЗАО «Комсомольська правда – Україна», 2011. 48 с.
7. Далі С. Таємне життя Сальвадора Далі, розказане ним самим. Кишинів: Поліграфкомбінат, 1993. 257 с.
8. Далі С. Щоденник одного генія. Москва: Мистецтво, 1991. 272 с.
9. Джюнджі Іто. Колекція жахів. 1987.
10. Досліджуємо Босха: приховані смисли «Саду земних насолод» : веб-сайт URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-russian-41149398> (дата звернення: 30.09.2022).
11. Желанова В. В. Концептуальні засади формування смислової сфери майбутнього педагога у вищому навчальному закладі. Педагогіка

- формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. Вип. 90. С. 194-199.
12. Жираф у вогні – Сальвадор Далі : веб-сайт URL: <https://jyvopys.com/zhiraf-u-vogni-salvador-dali/> (дата звернення: 02.10.2022).
  13. Жираф у вогні : веб-сайт URL: https://artchive.ru/salvadordali/works/316356~Zhiraf_v_ogne (дата звернення: 05.11.2022).
  14. Завадська Є. В. Сальвадор Далі: живопис, скульптура, графіка. Москва: Образотворче мистецтво, 1992. 64 с.
  15. Інгрем К., Рей Е. Це Далі. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. 80 с.
  16. Історія однієї картини – «Битва Масляної та Посту» Пітера Брейгеля Старшого : веб-сайт URL: <https://lovers-of-art.livejournal.com/402435.html> (сайт звернення: 27.09.2022).
  17. Коваленко А. Б. Механізм смислоутворення в процесі розуміння творчих задач. Вісник. Сер. Соціологія, психологія, педагогіка. 1998.
  18. Леонт'єв Д. А. Психологія сенсу: природа, будова та динаміка смислової реальності / Д. А. Леонт'єв. М.: Сенс, 1999. 398 с.
  19. Матюшина І. І. Концепт, структура й субстрат системи смислоутворення / І. І. Матюшина // Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал / Голов. ред. Д. В. Яковлев; відпов. секретар І. В. Шамша; Міністерство освіти і науки України; Національний університет "Одеська юридична академія". Одеса, 2016. Вип. 11. С. 76-79.
  20. Нащо людям картини : веб-сайт URL: <https://zbruc.eu/node/94689> (дата звернення: 03.11.2022).
  21. Проблеми художньо-педагогічної інтерпретації творів мистецтва : веб-сайт URL: <https://www.airo.com.ua/problemi-hudozhno-pedagogichnoyi-interpretatsiyi-tvoriv-mistetstva/> (дата звернення: 06.10.2022).

22. Радчук Г. К. Смысловірна активність як чинник аксіогенезу особистості у контексті засвоєння соціального досвіду в сучасній освіті. Збірник наукових раць К-ПНУ ім. Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. 2012. Вип. 15. С. 522-532.
23. Райгородский Л. Д. Про деякі символи картин Ієроніма Босха. Вісник СПбГУ. Сер. 15. 2012. Вип. 2. С. 184-190.
24. Робсон Д. Життя без емоцій [Архівовано 13 січня 2017 у Wayback Machine.] // ВВС Україна, 26 серпня 2015.
25. Свінглхарст Е. Сальвадор Далі –Досліджуючи ірраціональне. Київ: Белфакс, 1997. 128 с.
26. Символізм риби : веб-сайт URL: <https://www.newacropol.ru/alexandria/symbols/fish/> (дата звернення: 14.10.2022).
27. Сідниці замість нотного зошита, або як звучав триптих «Сад земних насолод» : веб-сайт URL: <http://bit.ly/3AFxU58> (дата звернення: 07.10.2022).
28. Сошина Ю. М. Смыслодидактика та смыслоутворення в навчальному процесі: теоретичний аналіз проблеми. Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. Психологія. 2015. Вип. 50. С. 223-231.
29. Фламандські прислів'я : веб-сайт URL: <https://www.wikiart.org/ru/piter-breygel-starshiy/flamandskie-poslovitsy-1559> (дата звернення: 12.10.2022).
30. Чому люди купують картини, повни жахить? Історія Насті, яка малює для армії : веб-сайт URL: <http://bit.ly/3Ey2XkK> (дата звернення: 16.09.2022).

Рис. 1.1 Усенко А. «15 April»

Рис. 1.2 Усенко А. «green corridor»

Рис 1.3 Пітер Брейгель «Нідерландські прислів'я»

Рис. 1.4 Пітер Брейгель «Битва Посту та Масляної»

Рис. 1.5 Ієронім Босх «Сад земних насолод»

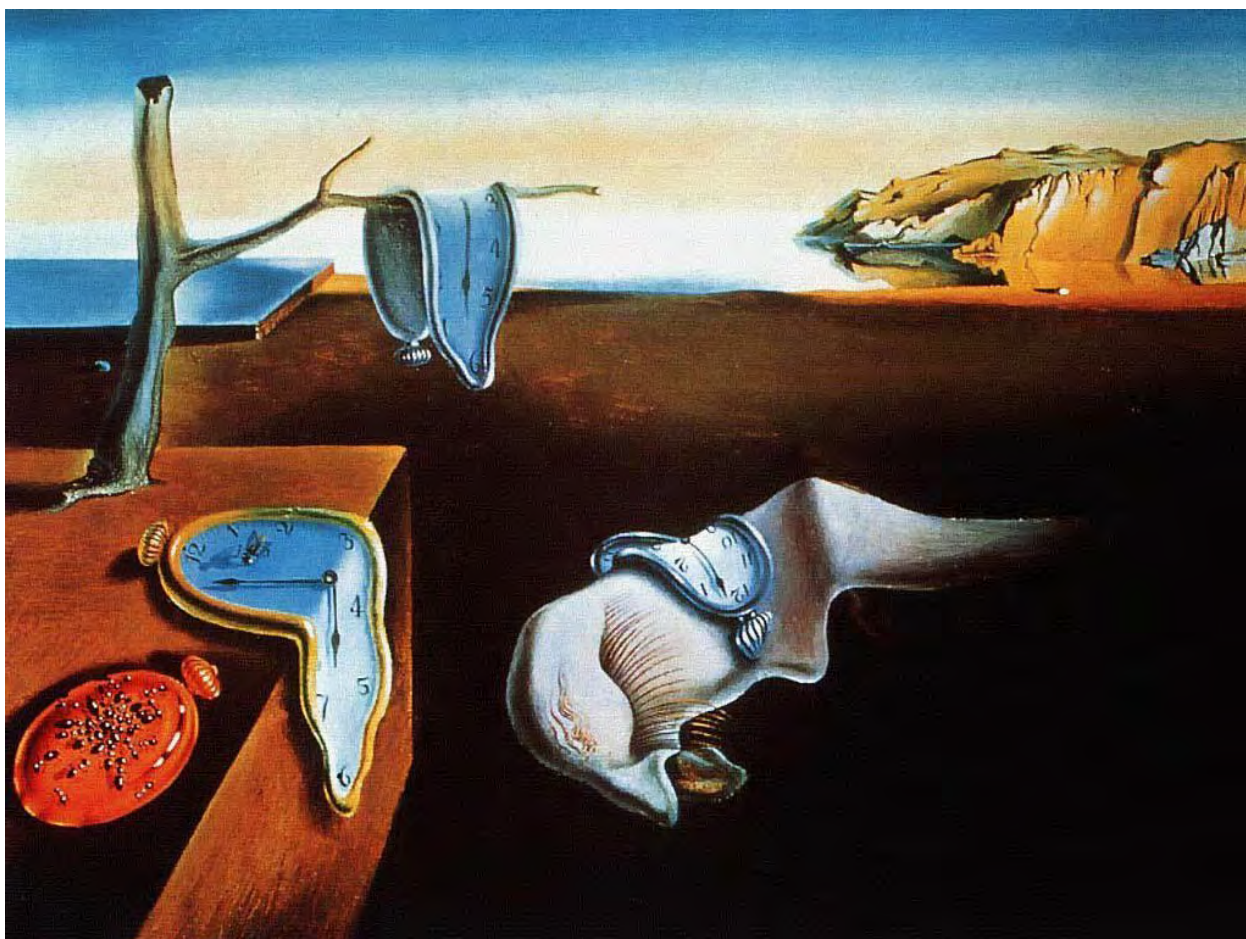

Рис. 1.6 Сальвадор Далі «Сталість часу»

Рис. 1.7 Сальвадор Далі «Спокуса святого Антонія»

Рис. 1.8 Сальвадор Далі «Жираф у вогні»

Рис 2.1 Мірошніченко А. «Алексітімія»

Рис. 2.2 Мірошніченко А. «Скетч-замальовка»

Мірошніченко А. О. Мобільний застосунок TikTok як освітнє середовище формування смислотвірної активності студентів закладів вищої художньої освіти

organization of the artistic material in action was significantly influenced by the peculiarities of the drama of the cinema and the drama of musical genres with constructive elements of musical forms. In particular, the determination of the dynamic cross-cutting final section by the smooth "flowing" of simple "song forms" caused crescendo type deployment of thematic material. One of the dramaturgical "accent" was the creation of conditional-simultaneous action, hidden ("horizontal") scenic two-dimensionality in "small" cyclical "contexts" of relatively closed musical formations and the final culminating "descent into the epicenter" of all previous figurative and thematic lines according to the principle "lyrical cinema" with a dramatic ending.

In the created artistic continuum, the "temporal equivalents" of the past-present-future are "baroque intertwined" in a single artistic plane based on a single complementary whole emerges. Moreover, the mental picture of the spiritual existence of Ukrainians is generally represented.

The experience of the integrated application of computer technologies in the development of an idea, scenario and their implementation in an artistic event based on the Lviv Krushelnytska State Music Lyceum can be successfully extrapolated to art projects of humanitarian disciplines of general secondary and specialized art education institutions. We believe that despite the philosophical undertones of the action, enhanced by its staging, its implementation is within the reach of both primary and secondary school students.

Key words: artistic image of Kobzar, institutions of specialized art education, musical and theatrical miniature, complementarity, computer technologies, "song" musical forms, connections with national heritage, artistic (musical) education.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2022 р.

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3\(105\)-57-61](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2022-3(105)-57-61)
УДК 37.01:004.77

Анастасія Олексіївна Мірошніченко,

магістерка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м.Київ, Україна, nasya.miro2012@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7015-2507>

МОБІЛЬНИЙ ЗАСТОСУНОК ТІКТОК ЯК ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ СМИСЛОТВІРНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

У статті здійснено аналіз освітнього потенціалу середовища мережі TikTok як засобу формування смислотвірної активності студентів закладів вищої художньої освіти під час навчання образотворчого мистецтва. Виокремлено основні алгоритми створення якісного навчального відеоконтенту для подальшого використання в освітньому процесі. У ході проведеного дослідження було розроблено та апробовано TikTok-профіль з експериментальною публікацією контенту в різних форматах, у результаті чого отримано найбільш вдалі засоби створення навчальної інформації. Зроблено висновки щодо оптимальності та ефективності платформи для публікації навчального контенту з метою навчання образотворчого мистецтва.

Ключові слова: TikTok, освітнє середовище, смислотвірна активність, навчання образотворчого мистецтва, студенти, заклади вищої художньої освіти.

Постановка наукової проблеми. Світ мистецтва сьогодні набуває все більшого значення серед нематеріальних цінностей людства. Твори мистецтва активніше трактуються в контексті повноцінної ідеї та смислів, які вони несуть. Одночасно подібні процеси спостерігаються і в змісті освітніх тенденцій, де все більше уваги приділяється смислотвірній активності студентів, проте формат презентування подібної інформації, а також її трактування є на сьогоднішній день недостатнім. Так, наприклад, у процесі навчання образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти домінують завдання, які передбачають творчу активність студентів. До них

належать зазвичай завдання з творчої переробки або стилізації. Також курс композиції містить низку завдань, втілення яких можливе з використанням смислорозповнених мотивів і сюжетів. Попри це, більшість студентів під час виконання подібних завдань звертають увагу і пропрацьовують в основному лише візуальний образ. У стилізованих переробках це логічно, оскільки початковий образ об'єкту змінюється лише візуально, але коли необхідно створити твір змістового спрямування (сюжетна картина, ілюстрація, плакат тощо), виникають суттєві труднощі. Мислення для художника – рівноцінно важливий інструмент, як і фахове володіння художніми техніками,

його так само можливо і потрібно розвивати.

Цікавим є спостереження: ті студенти, які самостійно працювали над смислотвірною активністю у своїй діяльності, більшою мірою цікавилися творчістю інших художників. Захоплення подібною діяльністю інших сприяло підвищенню мотивації студентів у створенні нового. Це дає можливість зробити припущення, що розвинути практику смислотвірної активності серед майбутніх художників можливо через наочну демонстрацію аналогічної художньої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження потенціалу мережі TikTok як освітньої платформи на сьогоднішній день проводиться в основному зарубіжними блогерами і авторами тематичних онлайн-журналів. Так, блогерка Candice Faktor у статті [3] зазначає, що платформа вже на сьогоднішній день демонструє дієві інструменти та сприятливе середовище для розповсюдження освітнього контенту. Г. К. Радчук, розглядаючи смислотвірну активність як чинник аксіогенезу особистості у контексті засвоєння соціального досвіду в сучасній освіті [1], констатує факт, що в умовах сучасного освітнього процесу смислотвірна активність нерідко залишається поза увагою педагогів, тому необхідно працювати в напрямку її просування у процесі навчання. Також Г. К. Радчук зазначає, що умовою формування смислотвірної активності є самоорганізація особистості. Це дозволяє зробити висновок, що ці процеси залежать від самостійної організації студентів і, відповідно, від їхньої мотивації. Ю. М. Сошина [2] також звертає увагу на особистісну орієнтацію і мотивацію студентів як на рушійні сили процесів смислотвірної активності під час навчання і творчості. Водночас слід звернути увагу на те, що зазвичай проблема смислотвірної активності розглядається поза особливостями професійного навчання образотворчого мистецтва майбутніх художників у закладах вищої освіти. Саме це зумовлює необхідність окремого дослідження заявленої проблеми.

Метою статті є дослідження потенціалу соціальної мережі TikTok як плат-

форми для розміщення навчально-мотиваційної інформації, формування універсальних порад для успішної публікації навчального мистецького контенту в програмі, а також аналіз ефективних засобів і прийомів формування смислотвірної активності майбутніх художників у освітньому процесі закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. У ході дослідження було апробовано метод формування смислотвірної активності студентів у закладах вищої художньої освіти із використанням соціальної мережі TikTok.

TikTok – це соціальна мережа, основним профілем якої є монтаж та публікація коротких відеороликів під звуковий супровід. Користувачі мають можливість знімати та монтувати матеріал безпосередньо у програмі та одразу публікувати його на багатомільйонну аудиторію. Однією з переваг мережі є величезний архів звуків, які можна використовувати у своїх відео: будь-який звук, який потрапляє в TikTok, стає відкритим для використання всіма зареєстрованими. Також у мережі є можливість застосувати візуальні ефекти та фільтри до відео.

Основним у TikTok є розважальний контент, спрямований на швидке розповсюдження, сприйняття, реакцію. Найпопулярніші акаунти присвячені вайнам (коротким гумористичним роликам), танцювальним відео або просто відеорядові без смислового навантаження під музику. Проте розповсюдженими є також профілі інформаційного спрямування. Автори пізнавального контенту підлаштовують свої відеоролики під формат TikTok, поєднуючі тренди соціальної мережі та власний контент.

Специфіка презентування інформації у TikTok полягає в оптимізації для швидкого сприймання і запам'ятовування глядачем. Це зумовлено тим, що користувачі бачать контент відповідно до власних вподобань, тобто програма показує відео подібні тим, на які до цього були реакції (лайки, репости, коментарі) від власника профілю. Авторам відеоконтенту принципово досягти максимальних показів свого матеріалу в стрічках різних людей і простимулювати їх реагувати.

Іл. 1. Пояснення сенсів власних авторських картин у різних форматах

Доречним буде також порівняти TikTok як мережу із Інстаграмом. За останній рік Інстаграм перетворився на середовище, сприйнятливие до інформації з галузей психології, літератури, музики, мистецтва, моди, політики, освіти тощо, тобто навчального контенту стало набагато більше ніж три-чотири роки тому. Це пов'язано насамперед із тим, що аудиторія користувачів стала старшою. Instagram був створений у 2010 р. і найактивніше зростання кількості користувачів відбувалося до 2016 р. Застосунком мають право користуватися діти, не молодші 13 років. Отже, на сьогодні Instagram – це середовище, де переважно люди старші 18 років. TikTok був заснований у 2018 р., отже він молодший за Інстаграм на 8 років. Цей розрив варто враховувати, оскільки він суттєво впливає на вік користувачів у цілому. Контент має ряд характерних особливостей, які зберігаються в кожному відеоролику, що успішно просувається платформою і набирає найбільшу активність. Тобто, якщо метою є створення відео для більш старшої аудиторії з метою просування навчальної інформації, все одно необхідно дотримуватися певних правил оформлення своїх матеріалів. Також у програмі є особливість: глядач переглядає відеоролики від різних авторів у випадковому порядку. Через це увага розфокусується, а щоб її утримати, варто робити

Іл. 2. Картина «Цикл мовчання» (авторка Мірошніченко А. О.)

акцент не на відтворенні фактів, а на спробах зародити у глядача ідею і стимул до дії.

Отже, TikTok не може існувати як суто інформаційне середовище. Відповідно, і навчальні матеріали, які там публікуються, мають нести в основному надихаючий і стимулюючий до дії характер. Тобто найоптимальнішим методом презентації ідеї щодо важливості смислотвірної активності серед художників є демонстрація власного прикладу. Саме з цієї причини сюжетом для експериментальних відеороликів нами було обрано пояснення сенсів власних авторських картин у різних форматах (Іл. 1).

Для зйомки запропоновано картини «Цикл мовчання» та «Distress: Proliferation, Indifference, Denial, Acceptance». За основу сюжету «Циклу мовчання» взято феномен ефекту свідка (Іл. 2).

Він полягає в тому, що люди, які стали свідками нещасного випадку, не допомагають постраждалим, оскільки впевнені, що допоможе хтось інший, але не вони самі. У творі відображено наше авторське бачення цього ефекту. Двоє центральних персонажів дивляться один на одного в очікуванні слів. Притому, голова, яка тримається за гілку, якщо розімкне щелепи, впаде, втрачить свій статус. Персонаж, що сидить на гілках, не наважується щось сказати, оскільки очікує цього від оточуючих. Усі інші дійові особи використовують свій язик лише як засіб пересування і живлення.

За основу сюжету картини «Distress: Proliferation, Indifference, Denial, Acceptance» взято різні типи сприймання інформації (Іл. 3).

Іл. 3. Картина «Distress: Proliferation, Indifference, Denial, Acceptance» (авторка Мірошніченко А. О.)

Перший персонаж зліва є джерелом розповсюдження інформації. Звертаємо увагу на те, що інформація вже є викривленою, оскільки він передає її буквально через свої сльози, тобто через своє сприйняття. Далі – персонаж, який сприймає все це байдуже, не намагаючись щось осмислити, дослівно «в одне вухо вливається, з іншого – виливається». Спостерігає за цим той, хто все ще намагається оцінювати інформацію конструктивно, сприймати її з логічної точки зору. Перший справа персонаж закривається та ізолюється від всіх інших. Він переповнений і виснажений інформацією, тому більше її не сприймає.

У ході дослідження було створено шість відеороликів з метою проведення експерименту з аналізу реакції глядачів на різні засоби презентування матеріалу. Сюжетом для відео обрано демонстрацію двох авторських картин і пояснення їх змістового навантаження.

У першу чергу було відзнято відеоматеріал, який стане основою для контенту. Візуальною складовою обрана демонстрація картини. Послідовність зйомки здійснювалася наступним чином: спочатку загальний план роботи, потім окремі її фрагменти і наприкінці знову загальний план. Цей алгоритм демонстрації є найбільш оптимальним, оскільки сприяє зацікавленню і утриманню уваги аудиторії. Спочатку глядач звертає увагу на роботу в цілому, а потім має можливість розглянути її деталі. Повторна демонстрація повної роботи наприкінці відео дає можливість краще запам'ятати картину. Також у відеоролику, присвяченому презентації картини «Цикл мовчання», використовується прийом зміни швидкості кадрів. Око

глядача зникає до середньої швидкості зміни зображення на екрані, і коли відбувається різке прискорення, увага глядача концентрується більшою мірою. Відео триває 14 секунд з урахуванням того, що середня довжина матеріалів у TikTok 15 секунд. Багато глядачів не додивляються матеріал до кінця, тому бажано у другій третині відеоролика розмістити щось, що сфокусує увагу. Саме тому ближче до завершення демонстрації «Циклу мовчання» було здійснено прискорення кадрів під час демонстрації равликів.

Для кожної картини у якості першого відео було використано чистий відеоматеріал без використання субтитрів та озвучки. У другому відеоролику використано той самий матеріал, але із додаванням озвучки і субтитрів. Сенс картин пояснено майже буквально, а субтитри практично повністю повторювалися закадровим голосом. Також для більш органічного звучання відповідно до контенту TikTok було додано фонову музикальну композицію.

В основу третього відеоролика також взято матеріал, відзнятий з самого початку. Однаковий візуальний ряд для кожного з експериментальних роликів було обрано з метою проаналізувати активність користувачів текстового чи звукового супроводу цього матеріалу. У третьому ролику була відсутня озвучка, а пояснення сенсу картини відбувалося в форматі супровідного тексту. Цей текст відрізнявся від поданого у другому відео тим, що його зміст пояснював смисл картини не буквально, а через натяки і риторичні питання. У якості звукового супроводу обрано музичну композицію програми TikTok.

У першому і третьому відео для кожної з картин під час пошуку звукового ряду в TikTok використано принцип візуального і звукового збігу. Тобто динаміка музики в ідеалі має збігатися із динамікою відеоряду. На цьому принципі базується весь контент у застосунку.

Відеоролики для однієї картини публікувалися в TikTok одночасно. Час публікації і навіть день тижня має значення для активності на відео. Найбільш сприятливий час – це 18.00 або з 10.00 до 11.00 ранку, коли в мережі

перебуває найбільша кількість користувачів. Алгоритм TikTok враховує активність на відео протягом першої години з моменту публікації, тому важливо, щоб у цей час контент побачила максимальна кількість глядачів. Тож публікація відеороликів, присвячених картині «Цикл мовчання» відбувалася зранку, а «Distress: Proliferation, Indifference, Denial, Acceptance» – в активні години увечері.

Місце для супровідного тексту в публікації автори контенту зазвичай використовують для написання тегів. Тег – це асоційоване ключове слово, яке стосується поданої інформації. Треба враховувати, що теги мають різну ефективність. Ті, за якими можна знайти більше двох мільйонів відео, вважаються спамними. Якщо використовувати лише подібні техніки для навчальних відеороликів, вони загубляться серед іншого чисельного контенту і не знайдуть свого глядача. Також є вузько направлені цільові хештеги, за якими можна знайти мало відео. Вони допомагають у процесі пошуку, проте через них неможливо охопити більш широку аудиторію. Тож для успішного просування відео, найоптимальнішим варіантом є використання більшою мірою тематичних тегів із додаванням більш популярних.

Для експериментальних відео було використано ідентичну добірку тегів, що торкаються тем мистецтва, творчості та додано декілька популярних. Тобто у кожній з двох картин набір хештегів дублювався. Це зроблено з метою отримання більш достовірних результатів, оскільки демонстрації відео відбувалися на аудиторії однакової чисельності.

Після публікації було проведено аналіз отриманої активності від аудиторії. Слід зазначити, що відеоматеріали публікувалися у новому акаунті, створеному незадовго до публікації. Профіль не отримувал жодних рекомендацій до перегляду у сторонніх місцях.

Аналітику було проаналізовано за декількома критеріями: перегляди, утримання аудиторії та її реакція. Також результати були розраховані через виведення середнього арифметичного значення між відео одного типу, відзнятими за двома картинами. Тобто було порівняно сумарну статистику двох ві-

део із відеорядом без тексту, двох відео із озвучкою та субтитрами і двох відео із супровідним текстом. Слід зазначити, що значення активності між відеороликами є невеликим, проте спостерігаються спільні тенденції, що потребують аналізу. Це зумовлено тим, що для матеріалів було використано ідентичні візуальні складові, проте через різницю способу презентації є різниця і в реакції аудиторії.

Домінуючими за переглядами виявилися ролики із супровідним текстом; зробленим у форматі риторичних запитань і натяків. Це можна пояснити тим, що звуковим супроводом було обрано музику безпосередньо з TikTok. Алгоритми програми просувають контент, який знімається з використанням завантажених у мережу звуків. Також на такий результат вплинув зміст супровідного тексту. Глядачу необхідний час, щоб пов'язати те, що він читає, і те, що він бачить на картині. Саме це слугує інструментом утримання його уваги.

Усі відеоролики було опубліковано 23 листопада 2021 року. Через добу було зафіксовано дані з активності, отримані на той час. Зазначаємо, що для аналізу було взято сумарні дані з відео однакових типів, тобто порівнюються суми переглядів двох відеороликів із авторською озвучкою, двох із субтитрами і музикою, і, відповідно, двох з музикою.

Найменші показники зібрали відео, що завантажувалися в TikTok із авторською озвучкою. Сумарно отримано 945 переглядів і 58 лайків. Цей результат підтверджує, що мережа активніше просуває відеоролики, в яких використовуються музика безпосередньо із програми. Слід зазначити, що різниця не є суттєвою. Оптимальним є відсоток лайків від загальної кількості переглядів: 6,1%. Гарним результатом можна вважати кількість лайків, що перебільшує 5% від загальної суми переглядів.

Відеоролики, де в якості супроводу використовувалися лише музика із архіву TikTok, сумарно набрали 1003 перегляди і 91 лайк. Це на 6,1% більше переглядів ніж на відеороликах із озвучкою, і на 11,5% більше лайків. Така різниця у фідбеку зумовлена тим, що багато користувачів TikTok використо-

вує лайки як інструмент для збереження конкретного відео. Ця позиція була також перевірена експериментальним шляхом. А саме: відео без підписів були опубліковані першими у профілі, тобто користувачі не мали жодних пояснень до того, що вони бачать. Тому деякі вирішили лайкнути відео для того, щоб через певний час перейти за ним у профіль і подивитися, чи не опублікував автор якогось пояснення. Отже, різниця у кількості переглядів зумовлена алгоритмами програми TikTok.

Відео, де як супровід було використано субтитри і музику з TikTok, сумарно набрали 110 переглядів і 55 лайків. Кількість лайків на 5% менше, ніж на відео з озвучкою і на 16,5% менше, ніж на відео з музикою. Слід зазначити, що такі показники не є негативними, оскільки відсоток кількості лайків від кількості переглядів – 5,4%, що є у межах норми. Кількість переглядів на 6,8% більша, ніж на відео з озвучкою, і на 0,7% більша, ніж на відео із музикою. Така аналітика дозволяє зробити висновок, що поданий формат сприяє максимальному утриманню аудиторії. Текст утримує увагу глядача, а музикальний супровід з архіву мережі забезпечує успішне просування контенту серед них.

Також звертаємо увагу на аналітику підписок на профіль. На 2958 переглядів маємо 16 підписок. Оптимальним результатом вважається, якщо кожна 200 людина оформлює підписку. Отже маємо 0,54% підписок від кількості переглядів, що відповідає нормам.

Висновки. На основі проаналізованих вище результатів експерименту в процесі дослідження нами було сформульовано рекомендації щодо розміщення навчального контенту для формування смислотвірної активності студентів-художників на платформі TikTok.

1. Зміст поданої інформації не має бути завершеним закритим фрагментом, його слід спрямовувати на формування інтересу до самостійного вивчення, підвищення мотивації студентів. Оскільки час, проведений у соціальній мережі, сприймається як відпочинок, найоптимальнішим варіантом буде подання контенту нативно, тобто зміст

слід неважливо «вплітати» в основний потік інформації, відповідно до властивого формату, що не буде викликати відторгнення.

2. Відео має відповідати загальноприйнятим характеристикам формату контенту, а саме: оптимальна довжина відео до 40 секунд, але не менше 10 секунд; фонові музика або авторська озвучка; супровідні субтитри; різноманітний монтаж.

3. Ефективності розповсюдження матеріалу навчального відео сприяють теги в оптимальному співвідношенні: доцільно додавати більшу частину тематичних хештегів, за якими буде відбуватися пошук конкретної інформації, і декілька популярних із великою кількістю публікацій для більш широкого охоплення аудиторії.

4. Найефективнішим звуковим супроводом є використання музики з архіву TikTok, оскільки таким чином програма просуває контент більш успішно. Навчальну інформацію можна подати у форматі озвучки, проте все одно розмістити її на тлі музичної композиції, відрегувавши її гучність на мінімум.

5. Оптимальності впливу навчальної інформації сприяє додаткове її подання у форматі субтитрів або тез навіть за наявності у відео звукового супроводу. Це спричинене особливістю звичок глядачів гортати стрічку TikTok у будь-який зручний для них час, навіть, коли користувачі не вмикають звук. Отже, якщо у відео будуть субтитри, аудиторія зможе ознайомитися з навчальною інформацією у будь-якому випадку.

6. Для успішного просування навчального контенту бажано враховувати час його публікації. Найбільш оптимальними є 10–11 години ранку або 18 година вечора. Публікація в інший час доби зменшує шанси на успішне просування навчального контенту, оскільки в мережі перебуває менше користувачів.

7. У змісті самого навчального контенту варто робити акцент, який розміщувати наприкінці другої третини відео. Це дозволить активізувати та утримати увагу глядача, що провокує його додивитися навчальний відеоматеріал до кінця.

Отже, соціальна мережа TikTok є оптимальною та ефективною платформою

для публікації навчального контенту, зокрема, і з навчання образотворчого мистецтва, за умови спрямування змісту на мотивацію до навчання, застосування нативної стилістики презентування навчальних одиниць, врахування динаміки контенту, відповідності усталеним характеристикам формату платформи, оптимальності підбору тегів, поєднання музичного супроводу, звукового ряду і субтитрів тощо.

Подальший напрямок дослідження заявленої проблеми вважаємо пов'язаним із проектуванням змістових одиниць контенту з навчання образотворчого мистецтва студентів закладів вищої художньої освіти і аналізом ефективності їх впровадження в модернізовані освітні практики.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Радчук Г. К. Смислотвірна активність як чинник аксіогенезу особистості у контексті засвоєння соціального досвіду в сучасній освіті // Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огіренка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2012. – С. 522–531.
2. Сошнина Ю. М. Смислосудидактика та смислутворення в початковому процесі: теоретичний аналіз проблеми // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Сер. «Психологія». – Вип. 50. – Запоріжжя, 2015. – С. 223–230.
3. Candice Faktor (2021). TikTok is a thriving learning community – and may be the future of education: <https://www.fastcompany.com/90624117/tiktok-future-of-education-learning>.

References:

1. Radchuk, H. K. (2012). Smyslotvirna aktyvnist yak chynnyk aksiogenezu osobystosti u konteksti zasvoennya sotsialnoho dosvidu v suchasniy osviti [Meaning-making activity as a factor of personality axiogenesis in the context of assimilation of social experience in modern education]. Zbirnyk naukovykh prats KPNU imeni Ivana Ohriyenko, Instytutu psykholohiyi im. H. S. Kostyuka NAPN Ukrainy (pp. 522–531). Kamyanets-Podilsky.
2. Soshnyina, Yu. M. (2015). Smyslodydaktyka ta smysloutvorennia v nachalnomu protsesi: teoretychnyy analiz problemy [Meaning didactics and meaning creation in the initial process: Theoretical analysis of the problem]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody, ser. "Psykholohiya": Vol. 50 (pp. 223–230). Zaporizhzhia.
3. Candice, F. (2021). TikTok is a thriving learning community – and may be the future of education. Retrieved from [https://www.](https://www.fastcompany.com/90624117/tiktok-future-of-education-learning)

[fastcompany.com/90624117/tiktok-future-of-education-learning](https://www.fastcompany.com/90624117/tiktok-future-of-education-learning).

Anastasia Oleksiivna Miroshnichenko, Master's Student at the National Pedagogical University Dragomanov University, Kyiv, Ukraine, nastya.miro2012@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7015-2507>

Mobile application Tik Tok as an educational environment for the formation of meaningful activity of students of institutions of higher art education

The article is devoted to the study of the potential of the Tik Tok social network as a platform for posting educational and motivational information, the formation of universal tips for the successful publication of educational artistic content in the program, as well as the analysis of effective means and techniques for the formation of meaningful activity of future artists in the educational process of institutions of higher education, which made the purpose of the article.

The article analyses the educational potential of the Tik Tok network environment as a means of formation of meaningful activity among students of institutions of higher art education during the study of fine arts. The main algorithms for creating high-quality educational video content for further using in the educational process of future specialists are highlighted.

During the research, a Tik Tok profile with experimental publication of content in various formats was developed and tested. As a result, the most successful means of creating educational information were found out. Based on the data obtained in the research process, recommendations were formulated for the placement of educational content for the formation of meaningful activity of student-artists on the Tik Tok platform.

It was concluded that Tik Tok social network is an optimal and effective platform for publishing educational content, in particular, teaching fine arts. This is possible under the condition of creating content with the aim of forming students' interest in independent study, increasing their motivation to study; application of native style of presentation of educational units; taking into account the dynamics of the content, compliance with the established characteristics of the platform format; optimal selection of tags, combination of musical accompaniment, soundtrack and subtitles, etc.

The further direction of the research the stated problem is related to the design of content units of content for teaching fine arts in institutions of higher art education and the analysis of the effectiveness of their implementation in modernized educational practices.

Key words: Tik Tok, educational environment, meaningful activity, teaching fine art, students, institutions of higher art education.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2022 р.